

Natura 2000 v našem gorskem svetu

✍ Andrej Grmovšek

V zadnjem času je v naših medijih vse več govora o Naturi 2000. Po večini ob velikih posegih v prostor, ki imajo mnogokrat škodljive posledice tudi za naravo. Vendar pa je poznavanje namena in posledic uvedbe Nature 2000 še vedno dokaj pomanjkljivo.

Ohranjanje biotske raznovrstnosti

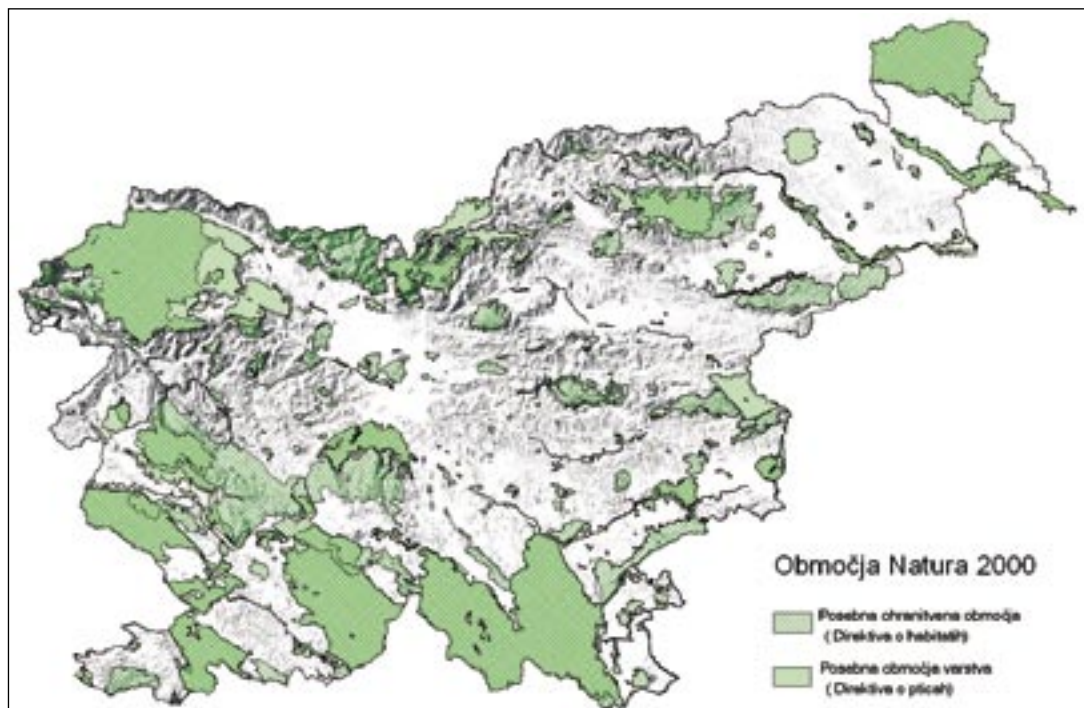
V milijonih let so se na Zemlji številne vrste živih bitij in ekosistemov razvile do pestrosti, ki jo poznamo danes. Oziroma smo jo poznali včeraj. Čeprav je biotska raznovrstnost, torej raznovrstnost živih bitij in ekosistemov, velikega pomena za ohranjanje življenja in nadaljnji razvoj človeštva, jo je prav človek s številnimi posegi in dejavnostmi občutno zmanjšal.

Poglavitni vzrok izumiranja vrst je izginjanje njihovih življenjskih okolij. Evropska unija je prav z namenom, da bi preprečila izumiranje vrst ter izginjanje njihovih življenjskih okolij, oblikovala omrežje območij Natura 2000, ki so danes eden izmed stebrov varstva narave in ohranjanja biotske raznovrstnosti v Evropi.

Kaj so območja Natura 2000?

Natura 2000 je torej evropsko omrežje območij, pomembnih za ohranitev ali doseganje ugodnih razmer za rastlinske in živalske vrste, ki so v Evropi redke ali ogrožene. Vse države EU so dolžne trajno zagotavljati ugodno ohranjanje ogroženih in redkih vrst in njihovih življenjskih okolij ter tako omogočiti njihovo

Zemljevid NATURA 2000 v Sloveniji

Cvetlična preproga na Korošici

 Andrej Grmovšek

trajno preživetje. Za poslabšanje države odgovarjajo pred Evropsko komisijo.

Izbiranje in določanje območij Natura 2000 je potekalo v vseh državah EU po enotnih merilih. Evropska Direktiva o pticah opredeljuje vrste ogroženih evropskih ptic in merila za določitev območij, na katerih se varujejo, Direktiva o habitatih pa vrste preostalih ogroženih evropskih živali in rastlin ter habitatnih tipov – tipov življenjskih okolij – in merila za določitev območij za ohranjanje. Starejše članice EU so določile oziroma predlagale svoja območja do leta 2000, za nove, tudi za Slovenijo, pa je ta obveznost veljala do dneva vstopa.

Območij Natura 2000 ne smemo zamenjevati z zavarovanimi območji in tudi niso sistem strogih naravnih rezervatov, ki bi izključeval vse človekove dejavnosti. Na njih so načelno dovoljeni vsi posegi in dejavnosti razen tistih, ki bi lahko povzročili hudo poslabšanje ugodnega stanja vrst in njihovih življenjskih okolij, ki so na določenem območju varovane. S stro-

kovno presojo načrtov in posegov se preverijo alternative, ocenijo možni negativni vplivi ter določijo morebitni omilitveni ukrepi. Za ohranjanje ugodnega stanja območij Natura morajo države sprejeti tudi potrebne ukrepe, po potrebi načrte upravljanja, spremljati stanje in o ohranjenosti poročati Evropski komisiji.

Natura 2000 v Sloveniji

Slovenija je zaradi razgibanosti površja, klimate pestrosti in lege na stičišču Alp, Dinaridov, Sredozemlja in Panonske nižine izredno raznovrstna. Z vidika biotske raznovrstnosti je »vroča točka« Evrope. Tako je v Sloveniji kar 25 % ozemlja v okviru 26 območij, določenih z Direktivo o pticah, 32 % ozemlja pa v okviru 260 območij, določenih z Direktivo o habitatih. Oba tipa območij se delno prekrivata in skupaj obsegajo kar dobrih 35 % slovenskega ozemlja. Velik delež teh območij nam je lahko vsekakor v ponos, nikakor pa ne smemo pre-

zreti odgovornosti, ki jo imamo glede ohranjanja ugodnega stanja teh območij.

Zaradi ohranjenosti in biotske raznovrstnosti je v območjih Natura kar dobrih 75 % slovenskega površja nad 1000 metri, nad 1500 metri celo dobrih 93 %, nad 2000 metri pa več kot 97 %. Od goratega in hribovitega dela Slovenije zavzemajo območja Natura večji del Julijskih Alp, Kamniško-Savinjskih Alp, Karavank, Pohorja, Boča in Donačke gore, dele Posavskega hribovja ter obsežna območja dinarskega hribovja in visokih planot Gorjancev, Kočevskega, Javornikov in Snežnika, Čičarije, Krimskega hribovja in Menišije, Trnovskega gozda, Nanosa, Hrušice in Banjšic. Natura obsega še številna manjša in večja območja gričevnatega, dolinskega, nižinskega in kraškega sveta Slovenije, na primer Goričko, Kozjansko, svet ob Muri, Dravi, Sotli, Krki, Kolpi, Soči, Idrijci, Branici, Vipavi in Reki, Matarsko podolje, Kras, Brkine, pa tudi Krakovski gozd ter Ljubljansko barje.

Kaj Natura 2000 pomeni za slovenski gorski svet in prostočasne dejavnosti, ki potekajo v njem?

V gorskem svetu Julijskih Alp, Kamniško-Savinjskih Alp in Karavank so v območjih Natura varovane številne ogrožene vrste ptic, kot so belka, divji petelin, ruševac, sokol selec, planinski orol, mali skovik, gozdni jereb, črna žolna, triprsti detel in druge. V alpskem svetu se v območjih Natura ohranjajo nekatere ogrožene živalske in rastlinske vrste, med katerimi so verjetno najbolj znane zoisova zvončnica, lepi čveljci, alpska možina in bertolonijeva orlica. Ohranjajo se tudi številni habitatni tipi, na primer nekateri tipi ekstenzivno gojenih travnikov, travišč, resav, barij in močvirij, goličav (skalovij, melišč) in jam ter nekateri gozdni in vodni habitatni tipi. Biotsko pomembno je tudi slovensko hribovje s kraškimi planotami, na katerem se v številnih območjih Natura varujejo tudi vrste ogroženih hroščev (npr. alpski kozliček in bukav kozliček), metuljev (npr. Lorkovičev rjavček, gozdni postavnež in travniški postavnež), rib (npr. soška postrv, sulec), rakov (npr. navadni koščak), sesalcev (npr. navadni ris, volk, rjavi medved), nekatere vrste rastlin in različni habi-

tatni tipi. Poudariti je treba, da se v vsakem posameznem območju prednostno ohranjajo le »kvalifikacijske vrste«. To so tiste ogrožene vrste, ki so v območju navzoče z dovolj močno populacijo ter zaradi katerih je le-to določeno.

Za ohranitev številnih vrst ptic, ki živijo v gorskem svetu, je med drugim pomembno zagotavljanje miru okoli rastišč in gnezdišč, pa tudi ohranitev obstoječih ekoloških značilnosti gozdov, travišč in skalovij. Za ohranitev večine vrst ogroženih alpskih cvetnic je treba preprečevati uničevanje njihovih rastišč in »divje« nabiranje, za ohranjanje mnogih drugih vrst in habitatnih tipov pa je potrebno aktivno varstvo. Tako je za ohranjanje ekstenzivnih travnikov (ter vrst, katerih življenjsko okolje so) potrebna ustrezna paša oziroma

Zoisova zvončnica

J. Gulič

pozna košnja in preprečevanje zaraščanja, za ohranjanje določenih habitatnih tipov gozdov (ter vrst, katerih življenjsko okolje so) sta potrebni primerna sečnja in gozdnogospodarska raba, za ohranjanje habitatnih tipov voda (ter vrst, katerih življenjsko okolje so) pa ustrezno gospodarjenje z vodami.

Večina območij Natura je dobro ohranjenih; to je plod tradicionalne rabe z razumevajočim odnosom do narave v preteklosti. Ugodno stanje, še posebno v gorskem svetu, se torej najpogosteje lahko vzdržuje zgolj z nadaljevanjem tradicionalnih dejavnosti, delno pa so potrebni tudi različni dodatni ukrepi. Nekatere neprimerne dejavnosti je treba opuščati ali pa izvajanje in uvajanje omejiti, usmerjati na naravovarstveno manj pomembna območja ali preprečiti.

Med posege, ki lahko ogrožajo ohranjanje gorskih in hribovskih območij in jih je treba usmerjati oziroma presojsati, sodijo na primer graditve cest, smučišč, hidroelektrarn ter stanovanjskih in nestanovanjskih objektov, pa tudi ureditev prostorov za taborjenje, plezališč in planinskih poti. Še enkrat naj poudarim, da omenjeni posegi v območjih Natura niso prepovedani, vendar pa je treba presoditi, ali vplivajo na ohranjanje ugodnega stanja varovanih vrst in habitatnih tipov, in jih ustrezno umestiti v prostor.

Tako Natura prinaša v gorski in hribovski svet predvsem orodje, ki pomaga skrbeti za ohranjanje in trajnostno rabo narave. Večina prostočasnih dejavnosti v območjih Natura bo lahko potekala še v naprej, nekatere pa bodo skušali krajevno ali količinsko usmerjati. Planinci, alpinisti in plezalci moramo pri svojih aktivnostih upoštevati predvsem potrebe varovanih ptic po miru v okolici gnezdišč in preprečevati nabiranje in uničevanje varovanih rastlinskih vrst.

Načrtovano upravljanje območij in ohranjanje ob finančnih vzpodbudah ter sredstvih evropskih skladov

Natančen namen in cilj ohranjanja posameznih območij Natura bo opredeljen v načrtih upravljanja, ki bodo zajemali tudi potrebne ukrepe, čas in način izvajanja le-teh ter odgovorne za upravljanje območij. Pri pripravi

načrtov upravljanja bodo imeli pomembno vlogo lastniki oziroma uporabniki zemljišč, pa tudi drugi zainteresirani udeleženci; med temi se moramo – predvsem v območjih v gorskem svetu – pojaviti tudi gorniki. Ob poznavanju gorskih območij in njihove problematike ter s svojo lastno naravovarstveno iniciativo bomo lahko aktivno pripomogli k usklajevanju naših »gorsko rekreacijskih« aktivnosti z načeli ohranjanja narave in gospodarjenja z gorskim prostorom.

Zaželeno raba prostora v območjih Natura se spodbuja tudi z možnostmi pridobivanja državnih sredstev (SKOP) in sredstev različnih evropskih skladov. Ti niso namenjeni izključno ohranjanju narave, ampak tudi razvoju podeželja (strukturni skladi, program LIFE, Interreg, Phare, Leader+ idr.). Tako so območja Natura pomembna tudi za razvoj.

Natura 2000 je torej priložnost, da izkažemo skrb za naravo in zdravo okolje. Ohranjanje narave z Naturo 2000 ne pomeni zgolj omejevanja. Prej nasprotno! Pomeni tudi priložnost za razvoj in pridobivanje finančnih sredstev iz mnogih evropskih programov.

Več informacij o Naturi 2000: www.zrsvn.si, www.natura2000.gov.si

Stenarju

Iz megle Vrat se vzpnem pod tvoje stene.
Ko sonce se nad Triglavom zasmeje,
da zlatordeče zažarijo veje
jesenskih bukev, izpuhte koprene.

Kako sledi utrip srca koraku!
Pod vrhom z mehko trato je pobočje
postlano; tamkaj vzameš me v naročje
in skupaj se zazreva čez k očaku.

Ko sončiva v kraljevem se sijaju,
si ti moj princ in kralj me nič ne mika –
naj zviška pogleduje dol na naju.

Razglede v dalj uživava široke
na Trento, Pode – res prelepa slika –
in Triglav nama, princ moj, je iz roke.

Mojca Luštrek